

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Використання державної мови в органах державної влади

Інформаційна довідка, підготовлена
Європейським інформаційно-
дослідницьким центром

Європейський інформаційно-дослідницький центр створено з метою надання народним депутатам України інформації, яка може бути використана ними у законотворчій діяльності. Діяльність Європейського інформаційно-дослідницького центру здійснюється в рамках програми USAID "Рада: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво", що виконується Фондом "Східна Європа". Більше про центр на сайті <http://euinfocenter.rada.gov.ua/>

У країнах, де лише одна мова має статус державної, цей статус здебільшого регулюється відповідними законами про мову. Ці закони зобов'язують всі органи державного управління, установи та організації, які беруть участь у публічному житті, не лише використовувати, а й захищати державну мову.

Вивчаючи досвід ведення засідань парламентів, урядів, органів місцевого самоврядування, судових органів влади, дійшли висновку, що закони про мову, в рідкісніших випадках Конституції є базовими та універсальними щодо її використання. Регламенти, постанови чи інші кодекси поведінки здебільшого не містять чітких окремих положень щодо використання державної мови під час засідань та для виконання службових обов'язків чиновниками.

Розглянемо міжнародний досвід щодо використання державної мови, зокрема, в органах державної влади.

Естонська Республіка

В Естонії використання естонської мови регулюється Законом про мову. Державною мовою Естонії є естонська мова. Згідно з Законом про мову в усіх державних установах повинна використовуватися державна мова¹.

Всі чиновники, працівники державних установ та органів місцевого самоврядування повинні володіти естонською мовою і використовувати її на рівні, необхідному для виконання службових обов'язків або робочих завдань.

Вимоги до володіння естонською мовою і її використання чиновниками встановлюються постановою Уряду Естонської Республіки. Постанова регулює вимоги до володіння естонською мовою і її використання, виходячи з характеру роботи і ситуації щодо використання мови на робочому або посадовому місці.

В Естонії діє спеціальний орган - Мовна інспекція, яка є урядовою установою, що діє при міністерстві освіти Естонії. Її основними завданнями є нагляд за виконанням вимог до

¹ ЗАКОН О ЯЗЫКЕ [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-seadused/%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9D%20%D0%9E%20%D0%AF%D0%97%D0%AB%D0%9A%D0%95_01.01.2015.pdf.

вживання мови в діловодстві органів державної влади та місцевого самоврядування, у сфері обслуговування, торгівлі та охорони здоров'я.

У разі недотримання закону про мову чи інших правових актів інспектори Мовної інспекції застосовують заходи впливу, передбачені законом про адміністративне провадження. Інспектор має право робити попередження або розпорядження посадовим особам або працівникам і призначати терміни для усунення правопорушень. Якщо приписи ігноруються, інспектор може скласти протокол і накласти штраф.

Відповідальність за «незастосування затверджених урядом вимог з боку роботодавця і їх недотримання державним службовцем або працівником» карається грошовим штрафом в розмірі до 3500 євро².

При здійсненні державного і адміністративного нагляду Мовна інспекція має право:

- ✓ зробити керівнику установи, який організовує рівневий іспит на знання мови, пропозицію про визнання недійсним свідоцтва про рівень володіння естонською мовою державного службовця, працівника або приватного підприємця.
- ✓ зробити роботодавцю пропозицію про припинення трудового договору з працівником, якщо цей працівник не володіє естонською мовою на необхідному рівні;
- ✓ направити працівника або чиновника, який не відповідає вимогам володіння естонською мовою, на рівневий іспит.

Відповідальність за порушення обов'язку використання естонської мови.

Порушення обов'язку використання естонської мови в діловодстві, листуванні, звітності, при особистому спілкуванні або передачі службової інформації, також на печатці, штемпелі або офіційному бланку з боку державної установи, органів місцевого самоврядування, комерційної організації, некомерційного об'єднання, цільового фонду або приватного підприємця - карається штрафом до 2600 євро.

Відсутність перекладу будь-якого матеріалу при забезпеченні доступності для громадськості на естонську мову - карається штрафом до 300 штрафних одиниць. Те саме

² Новые требования к знанию эстонского языка грозят репрессиями на рабочих местах [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://txt.newsru.com/world/19jun2008/languagepost.html>.

правопорушення, вчинене юридичною особою, - карається штрафом у розмірі до 3200 євро³.

Латвійська Республіка

В Латвії використання латвійської мови регулюється «Законом про державну мову». Державною мовою Латвійської Республіки є латвійська мова.

Закон встановлює застосування і захист державної мови в державних установах, органах місцевого самоврядування, судових установах, організаціях, підприємствах та інших сферах.

Застосування державної мови у приватних установах, організаціях, підприємствах і відносно самостійно зайнятих осіб регулюється в тому випадку, якщо їх діяльність зачіпає законні інтереси суспільства.

Працівники державних установ і органів місцевого самоврядування повинні володіти державною мовою і застосовувати її в такому обсязі, який необхідний для виконання їх професійних і посадових обов'язків.

Навіть іноземні фахівці і іноземні члени правління підприємств, що працюють в Латвії, повинні володіти державною мовою і застосовувати її в такому обсязі, який необхідний для виконання їх професійних і посадових обов'язків, або самостійно забезпечувати переклад державною мовою під час виконання професійних обов'язків, зокрема під час засідань та публічних виступів.

В державних установах, органах місцевого самоврядування, судових установах, організаціях, підприємствах, в яких велика частка капіталу належить державі або органам місцевого самоврядування, мовою засідань та інших робочих зборів є державна мова. Якщо організатор вважає за необхідне під час зборів застосування іноземної мови, він забезпечує переклад на державну мову.

У всіх інших випадках на засіданнях та інших робочих зборах при застосуванні іноземної мови організатор забезпечує переклад державною мовою, якщо цього вимагає хоча б один з учасників зборів⁴.

³ ЗАКОН О ЯЗЫКЕ [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-seadused/%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9D%20%D0%9E%20%D0%AF%D0%97%D0%AB%D0%9A%D0%95_01.01.2015.pdf.

Хоча приблизно третина населення Латвії становить російськомовне населення, в офіційній сфері дозволяється користуватися тільки латвійською мовою. За цим уважно стежать інспектори з Центру державної мови.

Центр державної мови - державна установа в Латвії, заснована в 1992 році. Підвідомча міністерству юстиції. До функцій центру входить перевірка дотримання нормативно-правових актів у сфері державної мови і накладення адміністративних покарань за порушення⁵.

У разі виявлення недостатнього використання латвійської мови на робочому місці інспектор Центру виписує штраф до 250 євро, при повторному порушенні посадова особа може бути звільнена⁶.

Статистика роботи Центру за 2016 рік:

- ✓ Накладено штрафів, які йдуть до бюджету за порушення мовного законодавства на загальну суму 21150 євро;
- ✓ Складено 5781 актів перевірки (на 951 більше, ніж у 2014 році);
- ✓ Виявлено 479 випадків недостатнього використання латвійської мови при виконанні професійних і робочих обов'язків (з них 14 повторних).

Республіка Польща

У Польщі використання польської мови регулюється законом «Про польську мову».

Польська мова є офіційною мовою для:

- ✓ органів державної влади, затверджених згідно з Конституцією;
- ✓ місцевих органів влади і підпорядкованих їм органів, які виконують публічні функції;

⁴ ЗАКОН О ГОСУДАРСТВЕННОМ ЯЗЫКЕ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://latvia.news-city.info/docs/systemsf/dok_iercib.htm.

⁵ Центр государственного языка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80_%D0%B3%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%B0.

⁶ Рабы немь. Как в Латвии борются с русским языком [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://lenta.ru/articles/2016/03/28/nemye/>.

- ✓ місцевих органів влади;
- ✓ установ, створених для виконання певних суспільних функцій;
- ✓ органів, установ і відомств, підпорядкованих органам, які створені для забезпечення реалізації завдань даних органів, а також органів державної влади, що є юридичними особами, які виконують публічні функції;
- ✓ інших органів громадського самоврядування і органів громадських організацій, профспілок, кооперативів та інших організацій, що виконують публічні функції.

Суб'єкти, які виконують публічні функції на території Республіки Польща, повинні здійснювати свою діяльність, використовуючи польську мову, якщо спеціальними положеннями не встановлено інше.

Всі органи державного управління, установи та організації, які беруть участь у публічному житті, зобов'язані захищати польську мову⁷.

Французька Республіка

Офіційною мовою Французької Республіки є французька мова (відповідно до статті 2 французької конституції)⁸.

Державні установи зобов'язані за законом використовувати французьку мову. Уряд вимагає, щоб комерційні оголошення та реклама були доступні французькою мовою (хоча не забороняє використання поряд з нею й інших мов), однак не вимагає використання французької мови в некомерційних публікаціях.

Відповідно до Закону щодо використання французької мови кожен учасник громадських зібрань, колоквиумів чи конгресів, засідань, організованих у Франції фізичними або юридичними особами – громадянами Франції, мають висловлюватися французькою мовою. Документи, які роздають учасникам перед і під час заходу для представлення його програми, повинні бути написані французькою мовою та можуть містити переклади однією чи декількома іноземними мовами.

⁷ Понкин И.В. Закон Республики Польша "О польском языке" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://isgi.ru/article/ponkin-iv-zakon-respubliki-polsha-o-polskom-yazyke>.

⁸ Конституція Франції [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://textbooks.net.ua/content/view/3368/20/>.

Коли під час парламентських засідань, громадських зібрань, колоквиумів або конгресів учасникам роздають підготовчі документи чи робочі матеріали, або коли публікують акти чи робочі звіти, такі тексти чи виступи, представлені іноземною мовою, мають супроводжуватися хоча б стислим переказом французькою мовою.

Ці положення не поширюються на заходи, колоквиуми чи конгреси, які стосуються лише іноземців⁹.

У Франції встановлено чотири типи контролю за виконанням законів у мовній сфері. Контрольні функції покладено на:

- ✓ Головну дирекцію конкуренції, споживання та боротьби з контрабандою;
- ✓ Бюро перевірки реклами;
- ✓ Вищу раду з телебачення і радіомовлення;
- ✓ асоціації захисту французької мови.

Головне управління з питань французької мови і мов Франції, яке координує мовну політику, здійснює загальний контроль за виконанням мовного закону, виносить попередження порушникам, спільно з міністерством юстиції готує постанови, якими надаються дозволи асоціаціям захисту французької мови на контроль за виконанням законодавства, слідкує за діяльністю асоціацій, щороку готує для парламенту звіт про виконання закону про мову і про статус французької мови в міжнародних установах¹⁰.

Декретом 1995 року, ухваленим на виконання закону про вживання французької мови, запроваджено штрафи різного класу за невиконання положень мовного закону. Більшість порушень караються штрафом — до 750 євро. Наприклад, роздавання учасникам засідань органів державної влади, конференцій матеріалів іноземною мовою без перекладу французькою карається саме таким штрафом. Загалом завдяки активності різних асоціацій, профспілок судова влада не вагається, коли треба застосовувати закон.

Інформацію підготувала аналітик ЄІДЦ

Оксана Савчук

⁹ Закон щодо використання французької мови [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://language-policy.info/movne-zakonodavstvo/zakonodavstvo-pro-movy-frantsuzkoji-respubliki/zakon-schodo-vykorystannya-frantsuzkoji-movy/>.

¹⁰ Мовне законодавство і мовні відносини у Франції: погляд крізь віки- [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://gazeta.dt.ua/POLITICS/movne_zakonodavstvo_i_movni_vidnosini_u_frantsiyi_poglyad_kriz_viki-2.html.